

Erfgoed is overal

Erfgoednota Alkmaar 2026-2036

■ ACTUALISATIE

Tekst Zwart = Huidig beleid

Tekst Groen = Nieuw

Inleiding

- *Erfgoed is overal:*
  - o *materieel: zoals gebouwen kunstwerken en archeologische vondsten en immaterieel: zoals ambachten, feesten en tradities*
- *Geërfd uit het verleden om door te geven aan de toekomst*
- *Erfgoed is duurzaam*
- *Blijven schrijven aan geschiedenis*
- *Venster naar verleden, deur naar de toekomst*

1. Venster naar het verleden

Om de toekomst te begrijpen, moeten we het verleden kennen

De Alkmaarse geschiedenis

De historische identiteit en kernkwaliteiten:

- *De vestingstad en stedelijke ontwikkeling*
- *Strijd tegen het water*
- *Handelsgeest en economische bloei*
- *Identiteit en mentaliteit: verhalen van Alkmaarders*

Lokale tradities en immaterieel erfgoed

2. Erfgoed is overal

Ruimtelijke ontwikkeling

- *erfgoed als integraal onderdeel*

Klimaatverandering en verduurzaming

- *nieuwe maatregelen met behoud van waarden*

Cultuur

- *middel om historische identiteit te versterken*
- *bijdragen aan behoud van karakter en tradities*
- *erfgoed inzetten als podium en decor*
- *erfgoed als thema bij culturele projecten*

Digitaliseren en inventariseren

- *vastleggen voor de toekomst*
- *beheer en ontsluiten van kennis*

Immaterieel erfgoed

- *tradities, verhalen en ambachten*

Participatie

- *verbreden draagvlak*
- *betrekken inwoners en ondernemers*

Kennisdelen en educatie

- *kennis ontsluiten*
- *publicatie en communicatie*

Economie en toerisme

- *werken in erfgoed*
- *aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers*
- *aantrekkingskracht toerisme*

Wonen

- *wonen in erfgoed*
- *fijn en gezond woonklimaat*
- *identiteit, beleving en leefklimaat*

3. Erfgoed in de wet

Europa: Verdrag van Granada, Faro en Malta, UNESCO, programma's en regelingen

Landelijk: Erfgoedwet, Omgevingswet, programma's en regelingen

Provincie: Omgevingsverordening NH2022, Bijzonder Provinciaal Landschap, regelingen

Gemeente: Omgevingsplan, Erfgoednota, Verordening fysieke leefomgeving, regelingen

Hoe gaat Alkmaar hier mee om?

Met de komst van de Omgevingswet liggen er uitdagingen om cultureel erfgoed te borgen in het Omgevingsplan. Ook is er Europees, landelijk en provinciaal beleid. Dit schept duidelijkheid voor inwoners met het doel het behouden van cultureel erfgoed en het borgen van ruimtelijke kwaliteiten. We spelen in op nieuwe inzichten, harmoniseren en passen aan waar het nodig is. De volgende acties zijn nodig om bij te dragen aan het versterken en behouden van ons cultureel erfgoed:

- we harmoniseren de onderverdeling van gemeentelijke monumenten in categorieën (cat 1 t/m 3) in de voormalige gemeente Graft-De Rijp voor de transitie naar het Omgevingsplan.*
- we voldoen aan de archeologische zorgplicht zoals geformuleerd in artikel 5.130 van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl), dat doen we door:*
  - Het verwerken van de archeologische verwachtingskaart in het omgevingsplan*
  - Het aanwijzen van archeologische aandachtsgebieden*
  - Het uniform maken van de omgevingsplanteksten*
- we anticiperen op een eventuele inwerkingtreding van de Wet kwaliteitsborging (Wkb) voor monumenten*
- we anticiperen op eventuele veranderingen in wetgeving m.b.t. monumenten en verduurzaming (zoals verplichte energielabels, aardgasvrij en energietransitie)*
- we bereiden het opnemen van 'bouwhistorie' in het Omgevingsplan voor*
- we bereiden het opnemen van stolpboerderijen met een hoge cultuurhistorische waarde in het Omgevingsplan voor*
- we onderzoeken de mogelijkheden voor een passende bescherming van stolpboerderijen met een hoge cultuurhistorische waarde*
- we actualiseren en gebruiken het Ervenhandboek bij de inrichting van agrarische erven*
- we evalueren de regelgeving omtrent beeldbepalende panden en cultuurhistorie en actualiseren indien dit nodig is*
- we zorgen dat de Nadere regels voor onderhoudssubsidie blijft aansluiten met de praktijk*
- we voorkomen dat activiteiten in de omgeving van (rijks)monumenten het monument ontsieren of beschadigen. art 5.130 Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Dat kan onder andere door:*
  - het onderzoeken hoe en hoever de invloedssfeer van monumenten kan worden bepaald*
  - het onderzoeken of er welstand- en gebruiksregels kunnen worden opgenomen worden voor omgevingsplanactiviteiten in nabijheid van monumenten*
  - het aanmerken van het kadastrale perceel van monumenten als monument binnen het omgevingsplan (i.p.v. enkel het gebouw)*

Duurzaam erfgoed

Het Alkmaarse erfgoed heeft bewezen zeer duurzaam te zijn. Ze hebben al menige veranderingen doorstaan. Ze zijn gebouwd in een tijd waarin duurzaamheid noodzaak was: dikke muren voor isolatie, natuurlijke ventilatie, lokaal geproduceerde en hergebruikte materialen, en ambachtelijk vakmanschap dat gericht was op de lange termijn. Het feit dat ze eeuwen later nog steeds overeind staan, is het beste bewijs van hun robuuste duurzaamheid.

Circulariteit is vanzelfsprekend binnen gebouwd erfgoed. Zo is onderhouden, repareren en herbestemmen heel gewoon. Ons erfgoed levert ook een belangrijke bijdrage aan duurzame instandhouding van de biodiversiteit. Zo zijn erven, zolders en daken van o.a. stolpboerderijen en kerken van nature plekken in het landschap waar vleermuizen en vogels graag verblijven.

We moeten waken voor te ingrijpende maatregelen bij monumenten of het stellen van te strenge duurzaamheidseisen. We dragen bij aan de gemeentelijke doelstellingen vanuit de Agenda Duurzaam Alkmaar (2023), volgens de vier thema's: energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit, circulaire economie en mobiliteit. We denken in mogelijkheden en ondersteunen bij het verduurzamen van het gebouwd erfgoed.

4. Archeologie: bodem vol verhalen

Wat willen we?

- *behoud van het archeologisch erfgoed*
- *integratie van archeologie in ruimtelijke ordening*
- *publieksbetrokkenheid bij archeologie (Verdrag van Faro)*

Wat gaan we doen?

- *beschermen van archeologische waarden in situ en ex situ*
- *integreren van gegevens uit verschillende onderzoeken*
- *organiseren van voorlichting zoals voor scholen, publicaties, lezingen en rondleidingen*

Hoe gaan we het doen?

- *we gebruiken de wettelijke kaders van de Erfgoedwet en de Omgevingswet om archeologische waarden te beschermen*
- *we adviseren pro-actief aan de hand van de archeologische verwachtingskaart*
- *we houden de archeologische verwachtingskaart actueel*
- *we stellen een integrale onderzoeksagenda op met een publieksagenda in samenhang met bouwhistorie en de landelijke agenda's*
- *we verhalen deels de kosten voor archeologisch onderzoek op de initiatiefnemer van de ontwikkeling*
- *we dragen deels zelf bij aan de kosten d.m.v. excessieve kostenregeling archeologie*
- *we behouden en behalen de juiste certificering om professionele normen te garanderen*
- *we implementeren een nieuw collectiebeheersysteem*
- *we gebruiken digitale middelen om opgravingen, vondsten en onderzoek zichtbaar en publiekelijk beschikbaar te maken*
- *we zetten moderne onderzoekstechnieken in om impact van de bodem te minimaliseren*
- *we willen opgravingsmogelijkheden uitbreiden bij onderzoek in situ*
- *we betrekken daar waar mogelijk amateurarcheologen en vrijwilligers bij archeologische werkzaamheden*

Verduurzaming en archeologie

- *behoud in situ als uitgangspunt voor duurzame toekomst en langetermijnwaarde*
- *duurzaam beheer van archeologie door voorwaarden bij omgevingsvergunningen*
- *duurzaam borgen van vondsten en opgravingen d.m.v. digitalisatie en registratie*
- *actief archeologisch onderzoek bij bodemverstoringen als gevolg van de energietransitie met name bij vloerisolatie, warmtenet en energietracés*
- *verandering van bodemgesteldheid door klimaatadaptatie*
- *hanteren principes van water- en bodem sturend*
- *financiële prikkels zorgt voor bewuster omgang om verstoring te minimaliseren voor duurzaam behoud in situ*
- *publieksbetrokkenheid en voorlichting draagt bij aan draagvlak voor duurzaam erfgoedbehoud*

5. Bouwhistorie: verhalen over steen en hout

Wat willen we?

- bouwhistorie als **input** bij ruimtelijke plannen
- bouwhistorisch onderzoek om **kennis** te vergroten
- bouwhistorie als **inspiratie** bij planvorming en ontwerp

Wat gaan we doen?

- uitvoeren van bouwhistorisch onderzoek met waardestelling
- documenteren van bouwhistorische waarden bij omgevingsplanactiviteiten
- opstellen van een bouwhistorische verwachtingskaart
- uitvoeren van eigen bouwhistorisch onderzoek door gemeentelijk bouwhistoricus
- onderzoeken van eigen monumentaal vastgoed

Hoe gaan we het doen?

- we vragen bouwhistorisch onderzoek bij ingrijpende omgevingsplanactiviteiten
- we stellen subsidie beschikbaar voor bouwhistorisch onderzoek voor restauratie, renovatie en sloop van waardevol erfgoed
- we communiceren bouwhistorische vondsten en verhalen
- we stellen een integrale onderzoeksagenda op met een publieksagenda, in samenhang met archeologie en de landelijke agenda's
- we onderzoeken en beoordelen volgens de landelijke richtlijnen van de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM)
- we dragen bij aan landelijk overleg voor (gemeentelijke) bouwhistorici
- we maken bouwhistorisch documentatie verplicht bij de sloop van waardevol erfgoed, zoals stolpboerderijen
- we gebruiken digitale middelen om vondsten en onderzoek zichtbaar en publiekelijk beschikbaar te maken
- we zetten moderne onderzoekstechnieken in om impact te minimaliseren
- we werken gezamenlijk aan onderzoek met interne (archeologen en bouwhistorici) en externe onderzoeksspecialisten (kleur, materiaal, dendrochronologie etc.)
- we ontsluiten de bouwhistorische informatie en verwachtingskaart via GIS-kaartlagen
- we publiceren bouwhistorisch onderzoek in DANS (registratiesysteem)
- we registreren bouwhistorische vondsten in het collectiebeheersysteem

Verduurzaming en bouwhistorie

- bouwhistorisch onderzoek als basis en vertrekpunt bij planvorming
- behoud van bouwhistorie als duurzaam en circulair uitgangspunt
- zorgvuldig omgaan met onderdelen met bouwhistorische waarden
- inzetten op circulair hergebruik en behoud van vrijgekomen materiaal

6. Erfgoed boven de grond: gemaakt om te blijven

Wat willen we?

- behoud en versterken van het gebouwd erfgoed en de monumentale kwaliteit
- cultureel erfgoed als drager van ruimtelijke ontwikkelingen
- sturen op passende herbestemming van (religieus) erfgoed
- inventariseren van niet-beschermd erfgoed
- erfgoed als belangrijke pijler bij ruimtelijke ontwikkelingen

Wat gaan we doen?

- ondersteunen van eigenaren bij onderhoud, restauratie en verbouwplannen
- integraal bespreken van omgevingsaanvragen op de intaketafel
- aanbieden van vooroverleg en advies aan eigenaren bij verbouwplannen
- vergroten van het draagvlak voor bestaand en nieuw erfgoed
- ondersteunen van herbestemming van (religieus) erfgoed, waaronder de Kerkenvisie
- beschermen van historische stolpboerderijen
- inzetten op collectieve samenhang in historische beeldkwaliteit en ensembles bij ruimtelijke ontwikkelingen
- aanvragen van de monumentenstatus wordt toegankelijk

Hoe gaan we het doen?

- we inventariseren en waarderen bijzonder erfgoed, waaronder (cultuur)landschappelijk, naoorlogse periode, post65 en sociale woningbouw (volkshuisvesting 1890-1990), en bepalen de beste vorm van bescherming
- we stellen een gebiedsbiografie op voor het hele gemeentelijk grondgebied (lessen uit verleden kunnen oplossingen zijn voor de toekomst)
- we adviseren en beoordelen volgens de landelijke richtlijnen van de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM)
- we gebruiken digitale middelen om cultureel erfgoed zichtbaar en publiekelijk beschikbaar te maken
- we zetten moderne onderzoekstechnieken in voor technisch onderzoek en inspecties
- we zijn onderdeel van kennisnetwerken op landelijk en regionaal niveau zoals Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM) en Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland
- we inventariseren en waarderen historische stolpboerderijen volgens Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen
- we bieden professionele en klantgerichte begeleiding bij vergunningaanvragen
- we promoten het erfgoed om draagvlak te vergroten via eigen communicatiekanalen
- we moedigen de monumentenstatus van historische stolpen aan op vrijwillige basis.
- we werken volgens de Kerkenvisie bij de herbestemming van religieus erfgoed

Verduurzaming en gebouwd erfgoed

- behoud en herbestemming van monumenten als uitgangspunt van circulair en toekomstbestendige ontwikkeling
- inzetten op onderhoud en herstel als duurzaam uitgangspunt

- *het gebruik van monumentvriendelijke producten, zoals achterzetramen, speciaal dun isolatieglas en bio-based isolatie wordt gestimuleerd*
- *monumenteneigenaren worden ondersteund met verduurzaming door de gemeente*
- *kansen en beperkingen van verduurzamen worden in kaart gebracht*
- *begeleiden monumenteneigenaren voor een nieuwe duurzame toekomst*

7. Financiën: tussen beurs en behoud

Effecten beleid op de gemeentelijke begroting

8. Erfgoed is van iedereen

Inwoners en betrokken partijen

- *Betrekken van inwoners en geïnteresseerden*
- *Erfgoed als participatiemiddel bij ruimtelijke ontwikkelingen*
- *Regionaal Archief, Historische Vereniging Alkmaar, Alkmaars Historisch Café*

Open Monumentendag

- *Organisatie en beeldvorming*
- *Betrokken vrijwilligers*

Erfgoedinitiatieven

- *Stimulans en kruisbestuiving*
- *Beleving en ervaring*
- *Culturele makers*

Sociale media / website en communicatie etc.

- *Sociale media*
- *Erfgoedalkmaar.nl*
- *Nieuwsbrief*
- *Gevelborden*
- *Erfgoedagenda*
- *Stadskrant*
- *Alkmaar Prachtstad*

Regio en regionale samenwerking

- *Gemeenschappelijke geschiedenis*
- *Samen optrekken en samenwerken waar kan*

Studenten en jongeren

- *Samenwerking met hogescholen*
- *Werkstudenten en stage*
- *Betrekken van jongeren*

Participatie

- *Participatieplan a.d.h.v. Participatievisie*
- *Participeren met stakeholders op enkel geactualiseerde onderwerpen*
- *Participatieverslag: uitkomsten en evaluatie*